

תרבות

יצירת אבן

תערוכה במלאות מאה שנה לקונגרס הציוני

מוזיאון "סימטת היהודים" בפרנקפורט, העיר התאומה של תל-אביב, מציג במסגרת "שנת הציונות", תערוכה בשם "מחווה להרצל". מנהל המוזיאון, גאורג הויברגר, אמר בפתחת התערוכה, כי הציונות הגרמנית נוסדה בפרנקפורט. באוקטובר 1897 נערכה בעיר ועידה שבה הקימו את "ההתאחדות הציונית בגרמניה". הויברגר ציין עם זאת, כי ההתנגדות לתנועה הציונית בגרמניה היתה עזה יותר ממכלל מקום אחר. "היהודים בגרמניה האמינו, כי האינטגרציה שלהם עלתה יפה", אמר.

יהודים רבים בגרמניה ראו בהרצל "הזוה הזיות". בפתח התערוכה מוצג כרטיס-ביקור, שעל צידו האחורי רשם הרצל בכתב-יד: "מי שרוצה להיות צודק בעוד 30 שנה, חייב להיראות כמשוגע בשלושת השבועות הראשונים להופעתו". בין המוצגים בתערוכה – ספריו בנושא הציונות, יומנים אישיים ומסות שכתב, תצלומים וקריקטורות וכן רישומים שבהם שירטט את רעיונותיו לדגל ולסמל של מדינת היהודים. העובדה שהרצל זוכה להערכה רבה עד היום באה לביטוי במוצגים, כגון שטרי כסף, חולצות טריקו וצלחות נוי, הנושאים את דיוקנו של חזוה הציונות.

מסע גרמני-יהודי בערי אירופה

ספרים רבים נכתבים על נושאים יהודים, ומדי פעם מתפרסם ספר היוצר זווית-ראייה חדשה. כזה הוא "מסעות גרמניים-יהודיים – נופים עירוניים באירופה, מברלין עד פראג" (הוצאת הופמן וקאמפה). המחברים הם וילי יאספר ויליוס ה. שפס. שניהם עוסקים בהוראה במרכז להיסטוריה יהודית-אירופית, ע"ש משה מנדלסון, בפוטסדאום. על סמך 21 דיוקנאות עירוניים הם משרטטים את תולדות היחסים הגרמניים-יהודיים.

מלבד שני המחברים השתתפו בהכנת הספר 15 סופרים נודעים, שכתבו את דיוקנאות הערים מתוך נקודות-ראות שונות. כך, למשל, מעלה ההיסטוריון יוסף ולק, החי היום בישראל, את זכר האווירה הדתית-רוחנית של עיר הולדתו ברסלאו. האחרים שמים את הדגש על הנוף העירוני העכשווי, מעין מדריך-תיירים לשרידי האתרים היהודיים.

סיור וירטואלי בבתי-כנסת שחרבו: סטודנטים לאדריכלות מעניקים להם חיות על גבי המירקע

צילומים ורישומים מעטים נותרו משלושת בתי-הכנסת בפרנקפורט, שנהרסו בפוגרומים בנובמבר 1938. אף-על-פי-כן אפשר להתפעל מיופיים – על גבי צג המחשב

מתוך הדוחק המדכא של "סימטת היהודים" בפרנקפורט מתנשא לפתע בית-הכנסת בכל הדרו. נכנסים פנימה. אור היום פורץ לתוך האולם מבעד לחלונות הגבוהים. מול דלת הכניסה שוכן ארון-הקודש. אך הביקור יכול להיערך היום רק על גבי צג המחשב. בית-הכנסת הזה נהרס בין 9 ל-10 בנובמבר 1938. גם שני בתי-הכנסת האחרים שהיו בפרנקפורט, בכיכר כורנה וב"פרידברגר אנלאגה", הושחתו בפוגרום. שלושת בתי-הכנסת הללו שוחזרו לא מכבר על גבי המחשב, על-ידי שמונה סטודנטים

שתי זוויות ראייה אל אולם בית-הכנסת האורתודוקסי, כפי שעוצבו על-ידי פטר גלנץ ונדינה פרטון

את הרעיון הגה הסטודנט מארק גרלרט, שסיים בינתיים את לימודיו. גרלרט הציג את תוכניתו לפרופסור שלו, האדריכל מנפרד קוב, מומחה בעל מוניטין בינלאומיים השיחזור ממוחשב של בניינים היסטוריים. הוא קיבל את ברכת הקהילה היהודית בפרנקפורט: "הנכדים משחזרים עתה את מה שהרסו סביהם; יש לכך חשיבות רבה, לא רק מההיבט הארכיטקטוני", אמר סלומון קורן, חבר הנהלת הקהילה. קורן, שבעצמו חקר את תולדות בתי-הכנסת בגרמניה והוסמך בנושא זה,

בית-הכנסת הגדול בפרנקפורט. את מלאכת השיחזור הסבכה עשו דניאלה בורוביץ ומארק גרלרט, ע"פ מסמכים מעטים בלבד.

סייע לסטודנטים במחקרם. השלב הבא בעבודה היה חיטוט בארכיונים ובספריות. רוב הממצאים נתגלו במכון לתולדות העיר ומוזיאון היהודי בפרנקפורט. נחשפו שם בעיקר תצלומים ורישומים הנוגעים לבית-הכנסת של הקהילה האורתודוקסית, שנחנך ב-1907, ב"פרידברגר אנלאגה".

לא כן היה הדבר לגבי בית-הכנסת בכיכר כורנה. במקום התייעד החסר הסתייעו כאן הסטודנטים בדו"ח שהוכן ב-1990 בעקבות חפירות שנערכו לגילוי שרידי בית-הכנסת. ואילו מבית-הכנסת הגדול ב"סימטת היהודים", שניחנך ב-1860, נמצאו רק כמה צילומים מחזית הבניין. רישום-מיתאר ללא קנה-מידה וצילום-פנים יחיד.

אך הסטודנטים לא אמרו נואש. כאשר הוזמנו לפרנקפורט תושבים לשעבר, שאלו אותם על מה שזכרו להם. רבים עדיין זכרו פרטים מדויקים. על סמך המידע הזה ועל-פי כללי הבנייה, הצליחו הסטודנטים ליצור במחשב דגמים תלת-מיימדיים משוחזרים של שלושת בתי-הכנסת. תוצאות השיחזור הוצגו כבר בשנה שעברה ב"מוזיאון סימטת היהודים".

פרופ' קוב ותלמידיו מצפים עתה להשלמת הסרטים התייעודיים. כן בדעתו להכין ספר, מלווה בתצלומים רבים, על נושא זה. את בתי-הכנסת המשוחזרים אפשר יהיה לראות גם ב"מוזיאון הדיגיטאלי לאדריכלות" באינטרנט.

הכתובת באינטרנט:

<http://www.cad.architektur.th-darmstadt.de>

תצלומים: הסניין הגרמני – שירטוט ממוחשב

תצלומים: הסניין הגרמני – שירטוט ממוחשב